

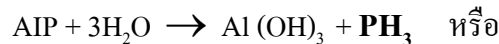
สารรมฟอสฟีน (PHOSPHINE)

สารรมฟอสฟีนที่นำมาใช้สำหรับรมฆ่าแมลงศัตรูผลิตผลเกษตรนั้น ได้ถูกนำมาใช้ครั้งแรกโดย Dr. Werner Freyberg ในปี ค.ศ. 1930 โดยบรรจุอยู่ในถุง ซึ่งมี aluminium phosphide 57% และมีสารอื่นๆ 43% หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการผลิตฟอสฟีน ในรูป tablets และ pellets ประเทศอเมริกาได้เริ่มนำเอาก๊าซฟอสฟีนมาใช้ ในปี ค.ศ. 1958 เพื่อกำจัดแมลงศัตรูผลิตผลเกษตรภายใต้การรับรองจากองค์การอาหารและยา ว่ามีความปลอดภัย ไม่มีพิษตกค้าง ทำให้ก๊าซฟอสฟีนเป็นที่นิยมใช้กันมากขึ้น โดยเฉพาะการรมใบยาสูบ

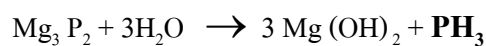
สำหรับก๊าซฟอสฟีนนั้นได้มาจากปฏิกิริยาของ aluminium phosphide หรือ magnesium phosphide กับไอน้ำในอากาศ ดังนี้

phosphide + water → hydrogen phosphide + powder reaction products ปฏิกิริยาทางเคมี คือ

อลูมิเนียม ฟอสไฟด์

แมกนีเซียม ฟอสไฟด์

อลูมิเนียมฟอสไฟด์และแมกนีเซียมฟอสไฟด์มีสารที่มีฤทธิ์ในการกำจัดแมลงเช่นเดียวกันคือฟอสฟีน(PH₃) แมกนีเซียมฟอสไฟด์จะมีคุณสมบัติที่เด่นกว่าเนื่องจากจะแตกตัวให้แก๊สพิษที่เร็วกว่า

คุณสมบัติของฟอสฟีน(PH₃) คือ

1. เป็นก๊าซที่ไม่มีสี มีกลิ่นเล็กน้อย คล้ายกระเทียม
2. สูตรเคมี คือ PH₃
3. น้ำหนักโมเลกุล 34.1
4. หนักกว่าอากาศ 1.2 เท่า
5. จุดเดือด - 87.4°C
6. ละลายน้ำได้ประมาณ 26% (โดยปริมาตรที่ 17°C)
7. ก๊าซฟอสฟีนที่เข้มข้นมากจะระเบิดลุกเป็นไฟได้
8. ทำปฏิกิริยากับโลหะ เช่น ทอง ทองแดง และเงิน
9. เป็นพิษต่อแมลงและสัตว์เลือดอุ่นสูงมาก
10. ไม่มีพิษตกค้าง
11. มี Ceiling concentration 0.3 ppm

สารฟอสฟีนเป็นสารไม่มีสี ไม่มีกลิ่น แต่ก๊าซชนิดอื่นๆ ที่เกิดขึ้นปะปนพร้อมกับก๊าซฟอสฟีน ในปฏิกิริยาของสารฟอสไฟด์ จะมีกลิ่นคล้ายกระเทียม ซึ่งส่วนใหญ่จะวัดได้ที่ระดับความเข้มข้นที่ต่ำกว่ามาตรฐานสาธารณสุขกำหนด คือ 0.3 ppm (0.4 มิลลิกรัมต่อลิตร หรือ 0.4 กรัมต่อลูกบาศก์เมตร) ในบางครั้งการไม่ได้กลิ่นนี้อาจไม่ได้หมายถึงการไม่มีสารฟอสฟีนปนอยู่ แต่อาจเป็นเพราะเกิดจากการดูดซับกลิ่นโดยตัวผลิตภัณฑ์นั่นเอง

ฟอสฟีนที่ระดับความเข้มข้นของการกระจายตัวสู่อากาศอย่างรวดเร็ว ความหนาแน่นของส่วนผสมระหว่างฟอสฟีนกับอากาศมีลักษณะเหมือนอากาศบริสุทธิ์ ดังนั้นฟอสฟีนที่ใช้ในการรมจึงต้องมีความบริสุทธิ์สูงเพื่อให้การรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ฟอสฟีนมีคุณสมบัติในการกระจายตัวดีมาก ที่ระดับปริมาณการใช้ปกติฟอสฟีนจะไม่มีผลต่อการงอกของเมล็ดที่ระดับความชื้นเหมาะสม แต่อาจจะมีผลทำให้ความสามารถในการงอกลดลงถ้าใช้กับเมล็ดที่มีความชื้นสูง

ฟอสฟีนละลายในน้ำได้เล็กน้อยและมีความสามารถในการละลายต่ำในตัวทำละลายส่วนใหญ่

ฟอสฟีนจะปฏิกิริยากัดกร่อนกับทองแดงและโลหะผสมทองแดง เช่น ทองเหลือง ในสภาวะที่มีความชื้นและเกลือในอากาศ เช่น ในน้ำทะเล ดังนั้นสารฟอสฟีนอาจจะทำลายเครื่องมือที่ทำด้วยทองแดงหรือโลหะผสมทองแดง รวมทั้งฟิล์มถ่ายรูป ดังนั้นก่อนใช้สารฟอสฟีน จำเป็นต้องมีการคลุมหรือเคลือบเครื่องมือต่างๆ ก่อน

ฟอสฟีนอาจลุกไหม้ที่อุณหภูมิ 100°C ที่ความดันต่ำและอากาศแห้ง ความเข้มข้นของก๊าซฟอสฟีนที่มากกว่า 1.8% (17900 ppm หรือ 27.3 mg/l หรือ 27.3 g/m^3) ในอากาศที่ความดันปกติจะเกิดระเบิดได้ ดังนั้นในทางการค้าจึงผลิตฟอสฟีนในรูปเม็ด (tablets or pellets) หรือรูปแผ่น (sachets) ซึ่งจะลดอันตรายจากการที่ฟอสฟีนเปลี่ยนรูป

เนื่องจากก๊าซฟอสฟีนที่มีความเข้มข้นมากๆ จะระเบิดลุกเป็นไฟได้ ในการผลิตสารรมฟอสฟีนในการค้าจึงมีการป้องกันไม่ให้เกิดระเบิด แต่อย่างไรก็ตาม ในการใช้ ผู้ปฏิบัติการจะต้องระมัดระวังด้วย โดยเฉพาะการรมกองผลิตผลที่มีขนาดใหญ่ ต้องใช้ปริมาณมาก จะต้องแบ่งปริมาณให้ถูกต้องเหมาะสม และควรมีการเตรียมพร้อม ในกรณีอาจเกิดการลุกเป็นไฟขึ้น

รูปแบบของสารรมฟอสฟีน

ฟอสฟีนที่ผลิตเป็นการค้า อยู่ในรูปสารประกอบของฟอสไฟด์ 2 ชนิด คือ อลูมิเนียมฟอสไฟด์ (aluminum phosphide) และแมกนีเซียมฟอสไฟด์ (magnesium phosphide) ซึ่งมีเนื้อสารบริสุทธิ์ 56-60% และผลิตออกมาหลายรูปแบบได้แก่ แบบเม็ด (tablet และ pellet) แบบถุง แบบแผ่น และแบบแผ่นพับต่อกันเป็นสาย สารรมฟอสฟีนแบบ table จะมีน้ำหนัก 1 กรัม สารรมฟอสฟีนแบบ pellet มีน้ำหนัก 0.2 กรัม (น้อยกว่า 5 เท่า) สารรมฟอสฟีนที่ผลิตเป็นเม็ดจะสามารถใช้ได้กับการรมผลิตผลเกษตรที่บรรจุกระสอบ หรือถุงแล้วกองอยู่ภายใต้ผ้าพลาสติก หรือมโรงเก็บ ห้องภาชนะที่ว่างเปล่า แต่สำหรับรูปแบบถุง จะใช้ได้ดีกับผลิตผลประเภทแป้ง ใบยาสูบ และผลิตผลที่ไม่ต้องการให้เศษผงที่เหลือของสารรมฟอสฟีน เข้าไปปนเปื้อนกับผลิตผล

การทำปฏิกิริยาของอลูมิเนียมฟอสไฟด์ และแมกนีเซียมฟอสไฟด์กับไอน้ำในอากาศนั้น แมกนีเซียมฟอสไฟด์จะทำปฏิกิริยาได้รวดเร็วกว่าอลูมิเนียมฟอสไฟด์มาก ดังนั้น หากเลือกแมกนีเซียมฟอสไฟด์ มาใช้ในการรม จะต้องระมัดระวังมากขึ้น และต้องวางสารรมในเวลารวดเร็ว เพื่อความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงาน

อัตราการใช้สารรมฟอสฟีน

อัตราที่ใช้รม 2-3 เม็ด (tables) ต่อผลิตผล 1 ตัน
หรือ 1-2 เม็ด (tables) ต่อเนื้อที่ 1 ลูกบาศก์เมตร
ในระยะเวลาไม่น้อยกว่า 7 วัน

เมื่อใดควรและไม่ควรใช้ฟอสฟีนเป็นสารรม

ควรใช้ฟอสฟีนเป็นสารรม

1. เมื่อสามารถรมภายในเวลาไม่น้อยกว่า 7 วัน
2. เมื่อพบด้วงอัญ *Trogoderma granarium* ทำลาย
3. เมื่อใช้ methyl bromide ไม่ได้ผล
4. ต้องการรมเมล็ดพันธุ์
5. เมื่อผลิตผลนั้นเคยรมด้วย methyl bromide มาก่อนนี้แล้ว
6. วัตถุที่เป็นก้อนแข็ง และผลิตผลที่บดอย่างหยาบๆ

ไม่ควรใช้ฟอสฟีนเป็นสารรมเมื่อ

1. ผลิตผลที่สามารถดูดซับสูง เช่น แป้ง อาหารปลา เมล็ดพืชน้ำมันบางชนิด เช่น เมล็ดฝ้าย
2. เมื่อมีรายงานว่าแมลงที่จะกำจัดนั้นมีความต้านทานต่อฟอสฟีน
3. ในสถานที่ที่ใช้รมนั้นไม่มีการอุดรอยรั่ว เพื่อป้องกันการรั่วไหลของก๊าซ
4. เมื่ออุณหภูมิต่ำกว่า 15 องศาเซลเซียส
5. เมื่อต้องการป้องกันกำจัดในระยะเวลาที่รวดเร็ว น้อยกว่า 7 วัน
6. บริเวณที่จะปฏิบัติงานอยู่ใกล้ชิดกับบริเวณที่มีผู้พักอาศัย
7. เมื่อไม่มีพนักงานที่ได้รับการฝึกฝน และไม่มีความรู้ในการทำงานรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสม

คำเตือนและข้อแนะนำในการรมด้วยฟอสฟีน

- ห้ามรับประทานอาหาร ดื่มน้ำ หรือสูบบุหรี่ในขณะที่รมด้วยสารรมฟอสฟีน
- สวมถุงมือในขณะที่เปิด หรือขนย้ายสาร
- ห้ามสูดดมฝุ่นละอองของสาร หลีกเลี่ยงการจับต้องสาร หากผิวหนังโดนสารให้ล้างด้วยสบู่ และน้ำสะอาด หาก
เข้าตาให้ล้างตาด้วยน้ำปริมาณมาก และพบแพทย์ทันที
- ผึ่งเสื้อผ้าและรองเท้าที่สวมใส่หลังจากปฏิบัติงาน ในที่มีอากาศถ่ายเท สะดวก ก่อนนำไปทำความสะอาด
- ระวังไม่ให้สารเจือปนในอาหารอื่น
- อย่าวางสารรมชนิดเม็ดซ้อนกันมากๆ ในขณะเตรียมการรม เพราะอาจทำให้เกิดการลุกไหม้
- ต้องระวังว่าลูมิเนียมฟอสไฟด์ที่ใช้แล้ว ยังมีส่วนที่หลงเหลืออยู่บ้างประมาณ 3-5%
- ห้ามทิ้งสารตกค้างในถังหรือท่อระบายน้ำ
- ควรเก็บสารรมในสภาพห้องเย็น อากาศแห้ง ถ่ายเทได้สะดวก และเก็บให้พ้นมือเด็ก

- ไม่เก็บสารรมโกสึน้ำหรือของเหลว เพราะอาจทำให้เกิดปฏิกิริยา เกิดเพลิงไหม้หรือระเบิดได้
- ไม่เก็บสารรมโกสึวัตถุไวไฟ
- ห้ามใช้สารนี้ที่ระดับความเข้มข้น 1.7% โดยปริมาตร (17900 ppm) หรือ 27.3 มก./ลิตร หรือ 27.3 กรัม/ลบ.ม. เพราะที่ระดับนี้ทำให้เกิดการลุกไหม้ได้
- ต้องคิดประกาศป้ายเตือน ห้ามบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปในบริเวณการรมโดยเด็ดขาด ยกเว้นมีการสวมเครื่องป้องกันอย่างรัดกุม

ความเป็นพิษ และความปลอดภัยในการใช้ก๊าซฟอสฟีน

1. ฟอสฟีนเป็นสารที่มีพิษสูง ดังนั้นการหายใจเข้าสู่ร่างกายจะเป็นอันตรายถึงชีวิต ความเข้มข้นของก๊าซฟอสฟีน 2.8 มล./ลิตร หรือ 28 กรัม/ลบ.ม. (ประมาณ 2000 ppm) ทำให้เสียชีวิตได้
2. ฟอสฟีนมีอันตรายสูงสามารถทำให้เสียชีวิตได้ถ้ากลืนกินเข้าไป การหายใจเอาก๊าซฟอสฟีนเข้าสู่ร่างกายทำให้เกิดการคลื่นไส้อาเจียน ท้องร่วง ปวดศีรษะ และเจ็บหน้าอก
3. ปริมาณสารฟอสฟีนตกค้างที่กำหนดไว้ในเมล็ดธัญพืชเท่ากับ 0.1 มก./กก. และธัญพืชแปรรูปเท่ากับ 0.01 มก./กก.
4. ระดับความเข้มข้นของก๊าซฟอสฟีนที่ปลอดภัย คือ 0.3 ppm (0.4 มก./ลิตร หรือ 0.4 กรัม/ลบ.ม.) ติดต่อกัน 8 ชม. ต่อวันและ 40 ชม. ต่อสัปดาห์

อาการของผู้ที่ได้รับพิษจากก๊าซฟอสฟีน และการปฐมพยาบาล

พิษของฟอสฟีนทำให้เกิดอาการต่างๆ ดังนี้ คลื่นเหียน วิงเวียน อาเจียน หน้ามือ ตาลาย ปวดศีรษะ ปวดหน้าอก ปวดท้อง ลึนแข็ง พูดไม่ชัด เป็นต้น อาการดังกล่าวนี้จะไม่แสดงออกทันทีทันใด แต่จะปรากฏภายหลัง ภายในเวลา 30 นาทีถึง 48 ชั่วโมงแต่ความต้านทานของแต่ละบุคคล

ระดับของอันตรายที่ได้รับจากก๊าซฟอสฟีนแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ

1. การได้รับก๊าซเล็กน้อยโดยการหายใจ
  - คลื่นเหียน, วิงเวียน
  - หูอื้อ
  - อาการอ่อนเพลีย
  - คลื่นไส้
  - เจ็บหน้าอก
2. การได้รับก๊าซปริมาณปานกลาง
  - อ่อนเพลีย
  - อาเจียน
  - เจ็บทรวงอก
  - ท้องร่วง
  - หายใจติดขัด

3. การได้รับสารพิษปริมาณสูง จะเกิดอาการภายใน 2-3 ชั่วโมงหรือ 2-3 วัน คือปวดบวมเนื่องจากมีน้ำคั่งในปอดและทำให้เกิดอาการต่างๆ ตามมาดังนี้

- ตาลาย วิงเวียนศีรษะ
- ผิวหนังเป็นสีเขียวช้ำ เนื่องจากขาดออกซิเจน
- หมดสติ
- เสียชีวิต

หากร่างกายได้รับก๊าซปริมาณมากจะมีผลต่ออวัยวะและระบบต่างๆ เช่น ตับ ไต ปอด ระบบประสาท และระบบหมุน

เวียน การหายใจได้รับก๊าซฟอสฟีนเข้าสู่ร่างกายจะทำให้ปวดบวม และมีเลือดมาก เลือดออกในสมอง และเลือดคั่ง สารฟอสฟีนมีผลต่อระบบต่างๆ ของร่างกายดังนี้

1. ทำให้น้ำท่วมปอด
2. ปริมาณ SPGOT, LDH และ Alkaline Phosphatase เพิ่มขึ้น แต่ Prothrombin และ Harmorrhage ลดลง มีผลทำให้นัยต์ตาเหลืองเหมือนดีซ่าน
3. การกรองของเสียและเลือดในไตผิดปกติ ปัสสาวะไม่ออก

ปัจจุบันยังไม่มียาใดๆ แก้พิษได้เด็ดขาด

หากได้รับสารฟอสฟีนเข้าสู่ร่างกาย ต้องให้การช่วยเหลือทันที โดยนำผู้ป่วยไปยังห้องที่มีอากาศปลอดโปร่ง ถ่ายเทสะดวก และให้ความอบอุ่น ถ้าหยุดหายใจต้องผายปอดทันที ห้ามให้คลื่นนม เนย ไขมันหรือแอลกอฮอล์

ในการช่วยผู้ป่วยทันทีที่ต้องทำด้วยความระมัดระวัง ผู้ที่เข้าไปช่วยเหลือจะต้องสวมหน้ากากป้องกันก๊าซพิษ ใช้หน้ากากออกซิเจน ไม่ควรเข้าไปโดยไม่ดำเนินการป้องกันตัวก่อน

คำแนะนำในการปฏิบัติรักษาผู้ป่วยเมื่อเกิดอุบัติเหตุ ดังนี้ คือ

1. นำผู้ป่วยสู่อากาศบริสุทธิ์โดยเร็ว
2. ตามแพทย์คว้นที่สุด
3. สำหรับคนไข้ที่มีอาการสาหัส ให้คนไข้นอนราบให้ทางด้านศีรษะต่ำกว่าเท้าเล็กน้อย
4. ในกรณีถูกผิวหนังให้ล้างด้วยสบู่หลายๆ ครั้ง
5. วิธีการรักษาสำหรับแพทย์
  - 5.1 ในกรณีผู้ป่วยหายใจเข้าไป ควรให้ออกซิเจนทันที รักษาระดับความเป็นด่างของปัสสาวะโดยให้ โซเดียมไบคาร์บอเนต (Sodium bicarbonate) 75% ปริมาณ 50-100 มล. อย่างช้าๆ ทางปาก
  - 5.2 หากผู้ป่วยกลืนเข้าไป ควรให้สารละลายคอปเปอร์ซัลเฟต (Copper sulphate) 0.2% ซึ่งจะทำปฏิกิริยาเกิดสารคิวปริคฟอสไฟด์ (Cupric phosphide) และต้องขจัดสารตกตะกอนนี้ออกจากร่างกายโดยให้สารละลายโปแตสเซียมเปอร์มันกานาท (Potassium permanganate) ที่อัตรา 1:500 ให้นม magnesia หรือไข่ขาว 2-3 ฟอง หลีกเลียงไขมัน และน้ำมัน

การต้านทานของแมลงต่อสารรมฟอสฟีน

ปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งในการป้องกันกำจัดแมลง โดยใช้สารฆ่าแมลง คือแมลงศัตรูพืชสร้างความต้านทานต่อสารฆ่าแมลง เนื่องจากการใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน ใช้บ่อยครั้ง ใช้ในอัตราที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนใช้ไม่ถูกต้อง การใช้สารรมก็พบปัญหาเช่นเดียวกัน รายงานจากหลายประเทศพบว่า แมลงศัตรูผลิตผลเกษตรหลายชนิด สร้างความต้านทานต่อสารรมฟอสฟีน แมลงชนิดแรกที่พบความต้านทานคือ ค้างคาว *Trogoderma granarium* Evert (Coleoptera : Dermestidae) ในปี พ.ศ. 2522 ต่อมาพบในมอดข้าวเปลือก *Rhyzopertha dominica* (F.) (Coleoptera : Botrychidae) และมอดฟืนเลื้อย *Oryzaephilus surrinamensis* L. (Coleoptera : Silvanidae)

ในประเทศไทย กลุ่มงานวิจัยแมลงศัตรูผลิตผลเกษตร กองกัญและสัตววิทยา พบความต้านทานของมอดข้าวเปลือกในปี พ.ศ. 2534 มอดข้าวเปลือก 3 แห่่ง จากจังหวัดเชียงราย สุพรรณบุรี และสกลนคร ในจำนวน 15 จังหวัด แสดงความต้านทาน และมอดข้าวเปลือกจากจังหวัดเชียงรายต้านทานต่อสารรมฟอสฟีนสูงถึง 3 เท่า แต่ด้วงวงข้าวโพด และมอดแป้งที่นำมาทดสอบในช่วงปี พ.ศ. 2534-2537 ไม่แสดงความต้านทานต่อสารรมฟอสฟีน และในปัจจุบันพบว่ามอดข้าวเปลือกแถบทุกแห่งแสดงความต้านทานและพบด้วงวงข้าวโพดบางแห่งแสดงความต้านทาน

สถานการณ์การใช้สารรมฟอสฟีนที่เป็นอยู่ในขณะนี้จะทำให้แมลงสร้างความต้านทานได้เร็วขึ้น ซึ่งคาดได้ว่าจะต้องพบแมลงสร้างความต้านทานต่อสารรมมากชนิดขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเหตุผลที่สำคัญยิ่งในการยึดหลักปฏิบัติการรมให้ถูกต้องตามวิธีที่กำหนด เพื่อให้สารรมฟอสฟีนยังคงมี ประสิทธิภาพในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูผลิตผลเกษตร